

Základy římské archeologie

Římské umění od počátků do konce republiky

Přednáška 4

Rím v 7. a 6. století p.n.l.

Mgr. Ing. Monika Koróniová

č. projektu: [MUNI/FR/1080/2018](https://www.muni.cz/fr/1080/2018)

Opakovanie

História

- v Ríme do 2. pol. 7. stor. BC
- 2. pol. 6. stor. BC - zmenil plán domov – pravouhlý dom
- *materiál*: tufové bloky, pálené škridle, omietka so štukovou vrstvou
- rýchlenné vývoja – vonkajšie vplyvy – etruská dynastia?
- *Tarquinius Priscus* (617-579 BC)
- *Servius Tullius* (579-535 BC)
- *Tarquinius Superbus* (535-510)

- nové prvky:

- a) prvé dlaždenie – 7. stor. BC
- b) domy s nádvorím – Servius Tullius
- c) Hradby
- d) Cloaca maxima
- e) **urbanizácia**

Urbanizácia

SEPTIMONTIUM:

Germalus a Palatual (na Palatine) – 1. federácia

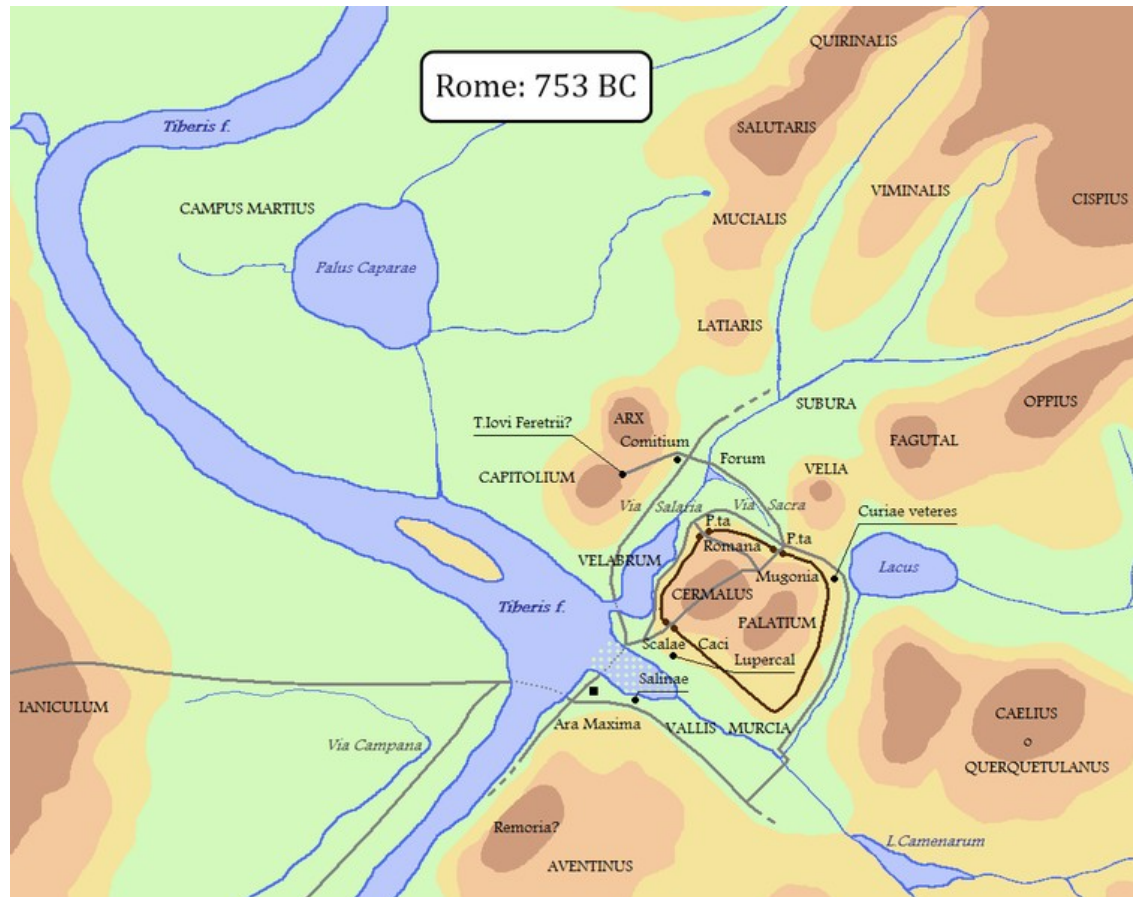
Velia (medzi Forom Romanom a Palatinom)

Querquetual (na Caeliu)

Cispius, Fagutal a Oppius (na Esquiline)

-ďalšie osídlenie: Quirinal, Viminal, Aventine

- arx, opevnenie (muris terrenus priekopa – Fagutal, Varro)

Tradičný pohľad na urbanizáciu

- najstaršie umelecké a stavebné pamiatky v Ríme vytvárané Etruskami
- etruská dynastia v 6. stor. BC
- remeselníci a inžinieri - Rím prvý urbanistický charakter
- výsledok: cloaca maxima
  - comitium
  - Forum Holitorium
  - Forum Boarium

Nový prístup

- Rím - kosmopolitné mesto - prijímalo cudzincov (Etruskovia, Gréci, Sabini...)
- náboženstvo
- Lapis niger
- zmena od chatrčí k domom
- cloaca maxima (?)

Zaručene etruské: kráľovské oblečenie – tóga, insígnie – fasces, zlatá koruna, červená farba, žezlo s orlom, hudobné nástroje

Expanzia

- 6. a 5. stor. BC – smerom na celý polostrov
- podmanenie okolitých miest: Collatia, Babii, Suessa Pometia
- bojovali proti: Volscom, Aeguom, Rutulom a Sabinom
- väčšie územie – zmenšovanie kultúrnych rozdielností
- vplyv miestnych kultúr
  - napr. bronzový disk – odstrašenie protivníka, takmer heraldické zobrazenie

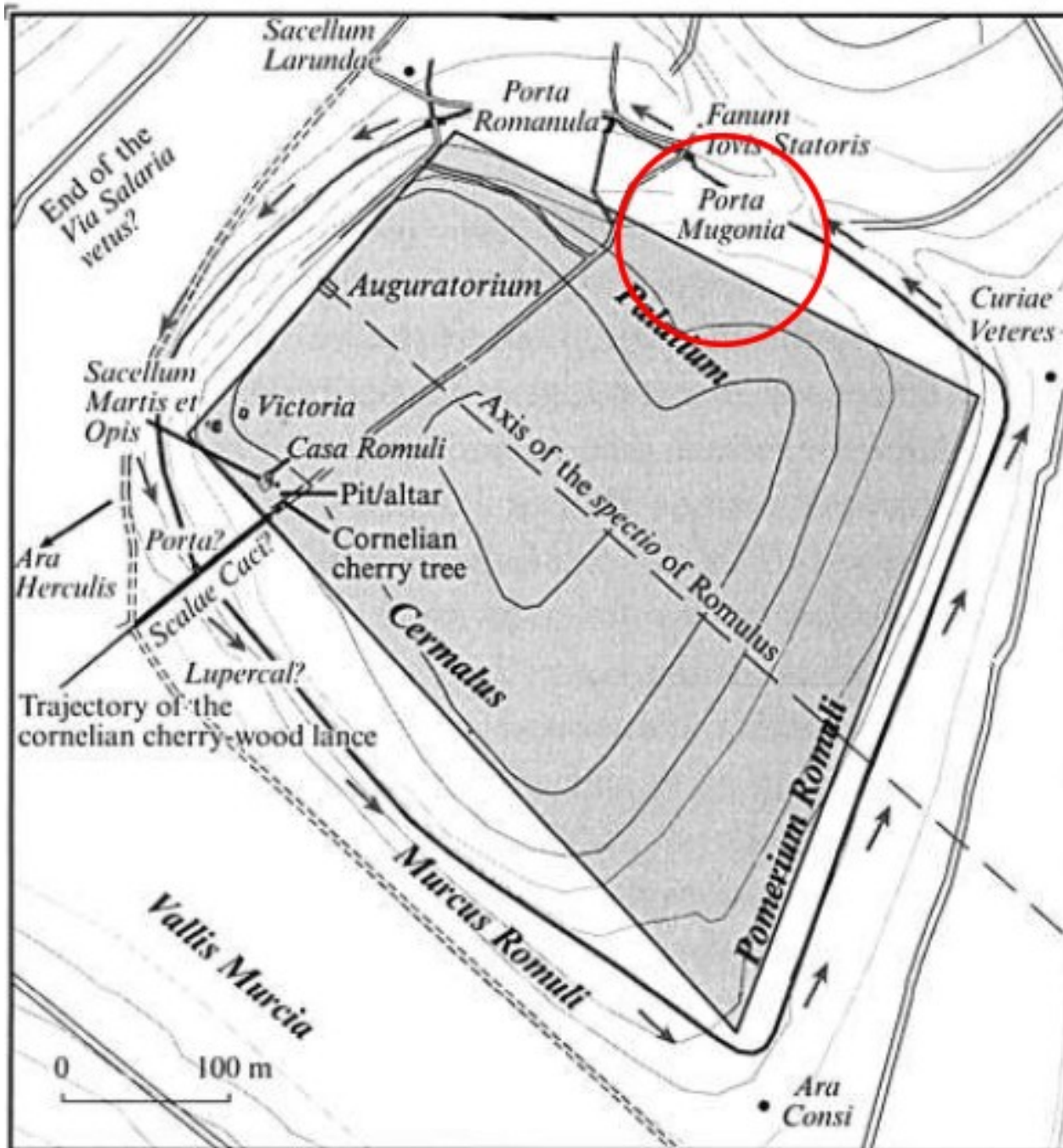
OPEVNENIE

- hranice mesta – Romulus (Tacitus)
- štvorhranné opevnenie – vrcholy na Herkulov *Ara Maxima* na Foru Boariu, *Ara Consi* v údolí pri Cirku maxime, *Curiae Veteres* v severovýchodnom rohu Palatinu, a *svätyňa Lárov* blízko *Lacus Iuturnae* na Fore
- tri brány: Porta Mugonia, Porta Romanula, Scalae Caci

MOST

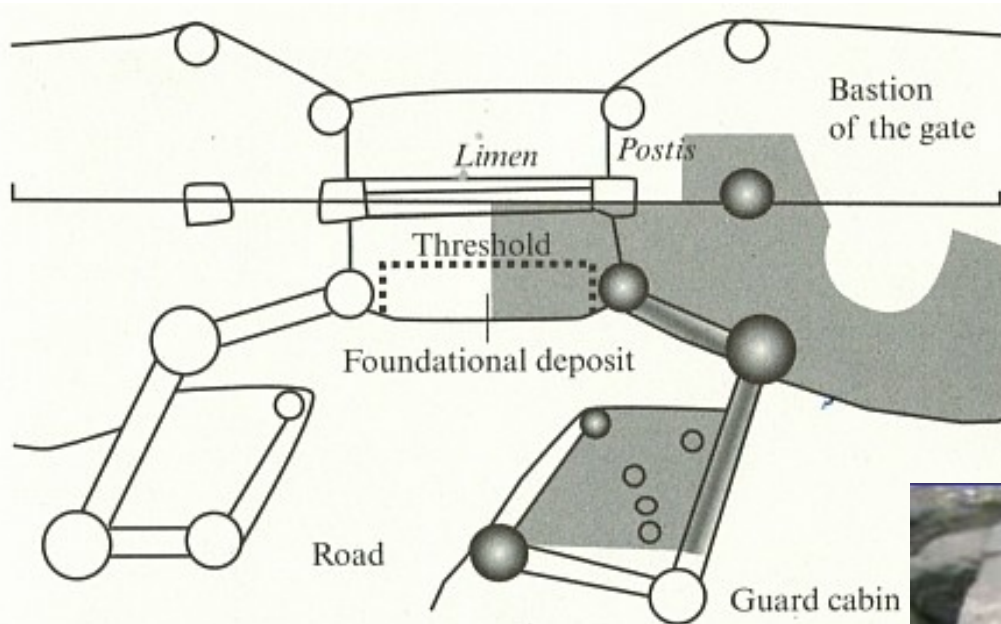
Pons sublicius

- najstarší rímsky most, drevený
- tradícia: bez kovových častí, opravovaný bez kovových nástrojov

Porta Mugonia

- Carandini – posl. ¼ 8.stor. BC
- dievčenský pohreb – 2. štvrtiny 8.stor. BC
- prestavba – 700 BC - 3 hroby – 2 dospelí a 1 malý chlapec (obete?)
- 560 BC – posledná prestavba, zväčšenie

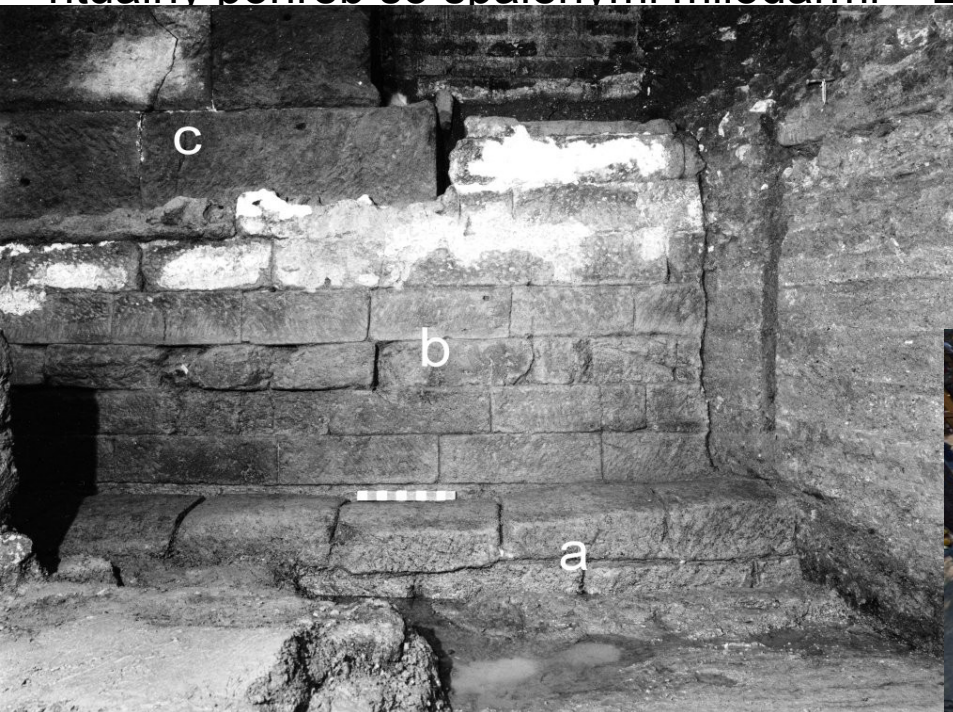

Curiae Veteres

- 2014 – 2015 (Antonio Ferrandes, Clementina Panella)
- základy zo 6. stor. BC – svätyňa, korene až v období vlády Romula (kúrie)
- miesto uctievania
- podľa tradície založená Romulom, doklady až 6. stor. BC, 570 – 560 BC prestavaná, 64 AD zničená ohňom, znovu vystavaná za Fláviovcov, používaná až do 3.stor. AD
- pod veľkou svätyňou s julsko-klaudiovského obdobia
- rituálny pohreb so spálenými milodarmi – závažie na tkanie, dva miniatúrne kyathoi

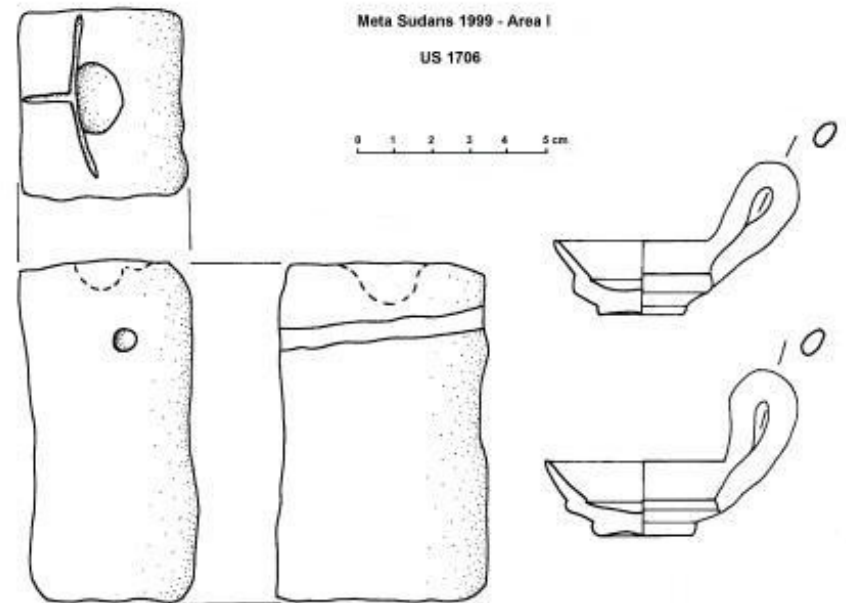
- a - pol. 6.stor. BC
- b - kon. 6. stor. BC
- c - zač. 1. stor. BC

zač. 5. stor. BC

pol. 6. stor. BC

Ara maxima Herculis

- Forum Boarium
- kostol S. Maria in Cosmedino
- tufové bloky z Annia (pochádzajú až z 2.stor. BC)
- staršia svätyňa identifikovaná napr. Coarellim
- Varro (grécka svätyňa a rituály)

Ara consi

- Consus – božstvo ochraňujúce obilie
- Pri Circus Maximus

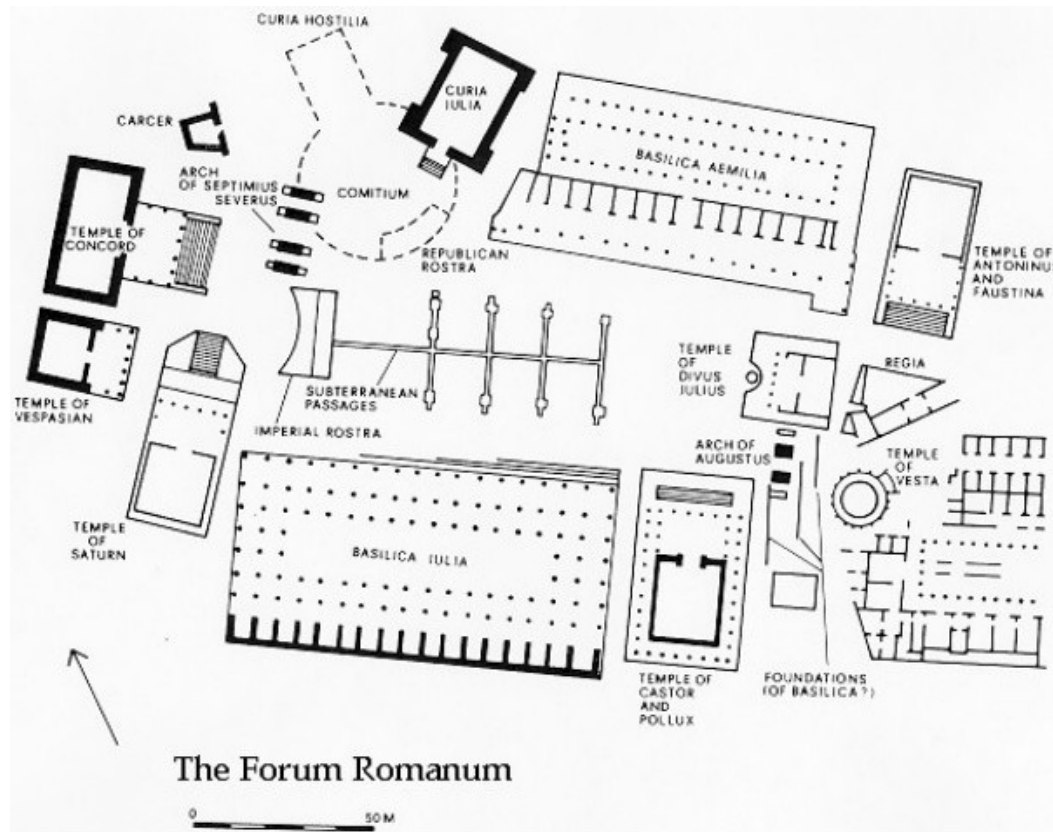
Lacus Iuturnae

- Juturnin prameň (Castor a Pollux napájali kone)
- Liečebné účinky
- Vestálky

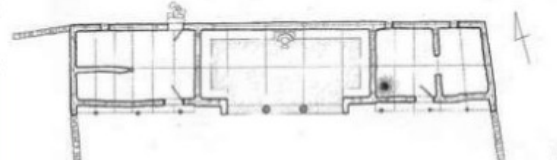
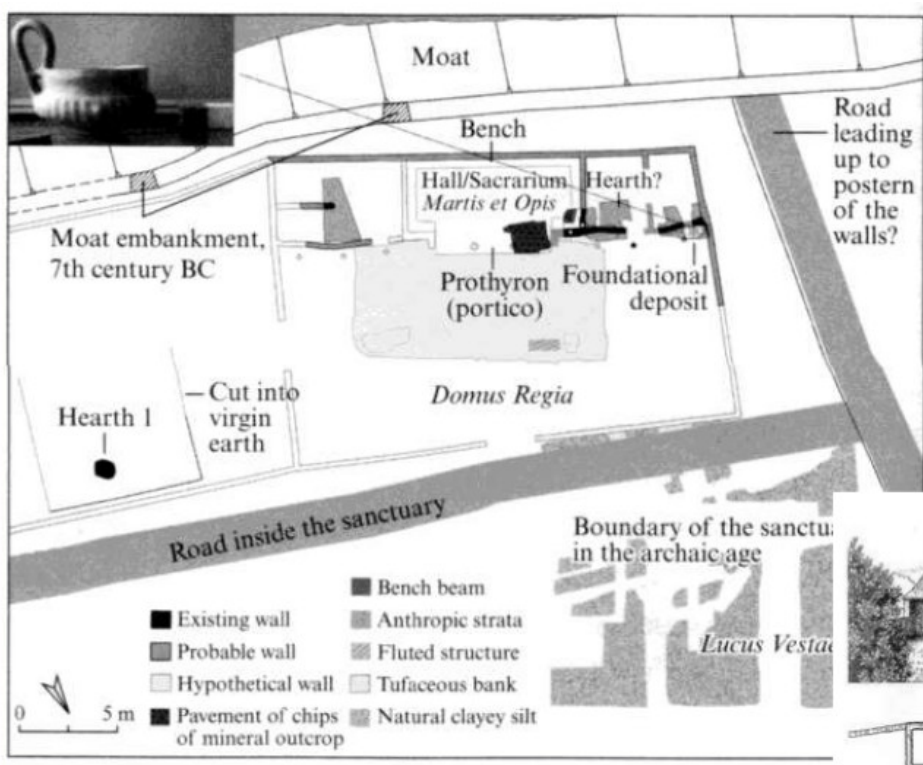
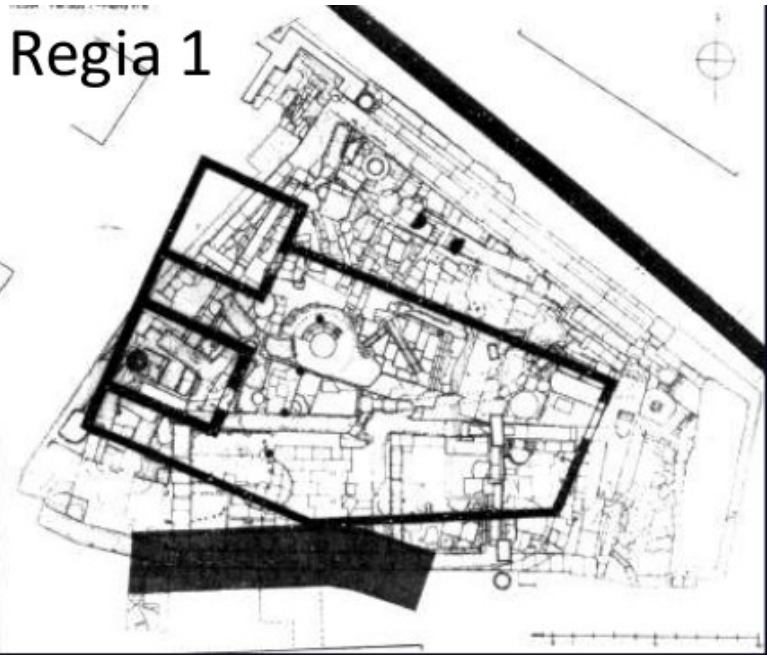
Regia

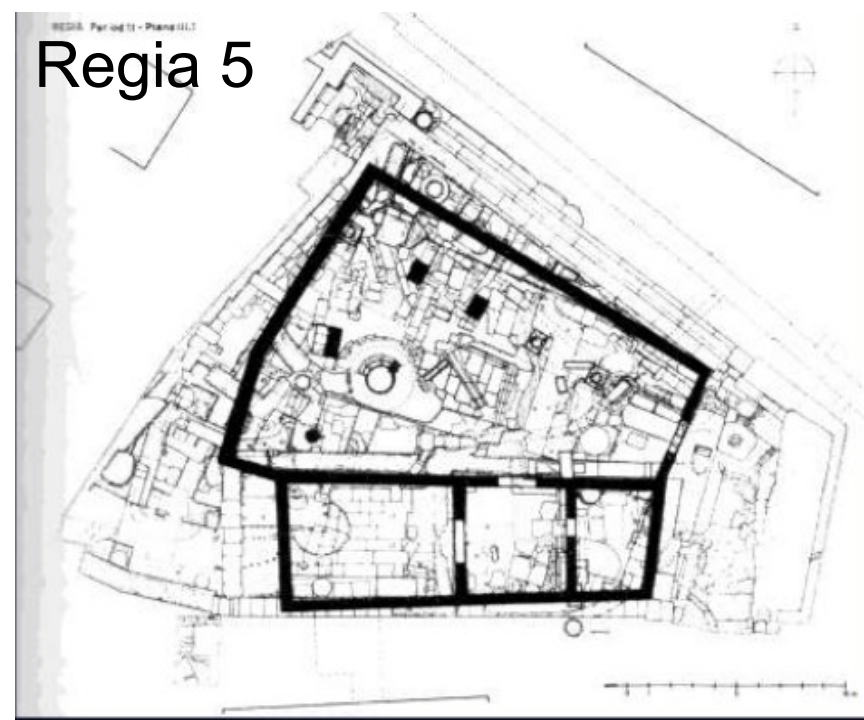
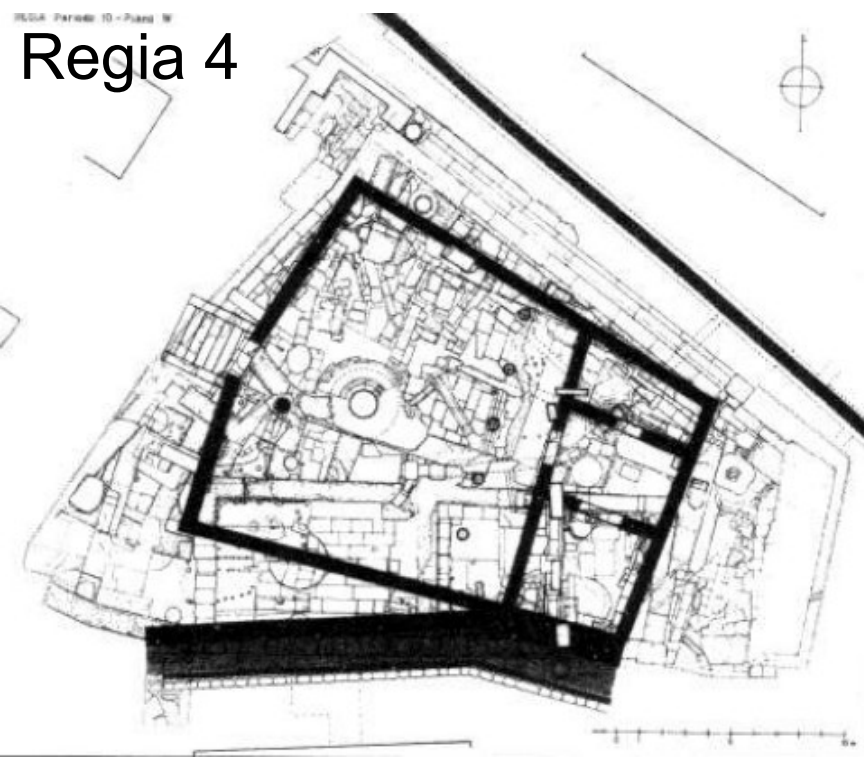
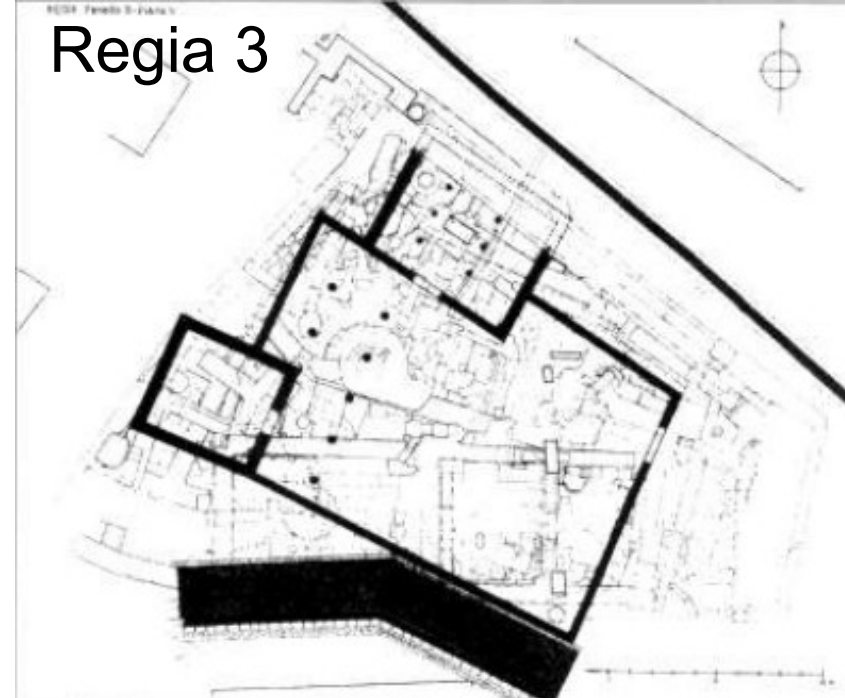
- sídlo kráľa – súčasťou väčšieho komplexu, zahrňoval Regiu
- nepravidelný tvar
- Numa Pompilius alebo Romulus (775 – 750 BC, Carandini)
- miestnosti okolo centrálneho dvora (aj v Acquarossa – ako prvá fáza Regie – kon. 7. stor. BC)
- špecifikácia častí komplexu – politická, náboženská, spoločenská časť
- črep – *rex*
- *rex sacrorum a pontifex maximus*
- Martova svätyňa, Ops Consiva, archív, kalendár, anály

Stavebné fáze:

1. chatrče
2. kon. 7. stor. BC – kamenná konštrukcia – Regia 1
3. prvé desaťročia 6. stor. Regia 2 a Regia 3 - oheň/povodeň – rekonštrukcia Regia 4
4. Regia 5 – 500 BC – až do obdobia principátu, južná a severná časť
- rekonštrukcie: 3. stor. BC, 148 BC a 36 BC (pôdorys nezmenený)

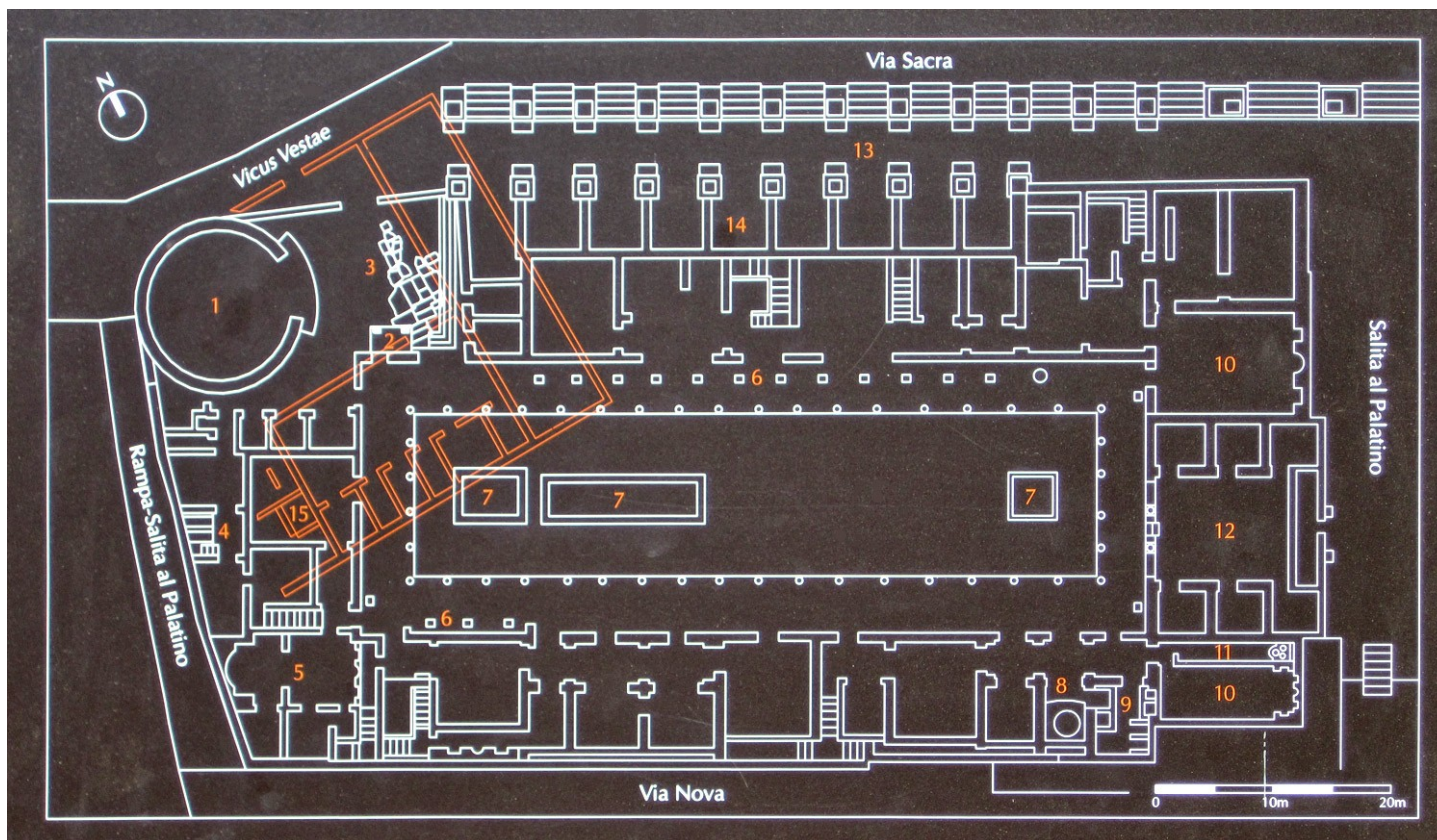

Fragment terakotového vlysu – Régia – Minotaurus so šelmami, 600 – 550 BC.

Vestin chrám a dom Vestálok

- južná časť Via sacra, blízko Regie
- jedna z najstarších svätýň v Ríme
- jeden komplex *Atrium Vestae* - dvor spojený s chrámom Vesty, 6 miestností na juhu komplexu
- spojené s Regiou, domom *rex sacrorum a pontifika maxima*
- kult domáceho krbu – pôvodne kráľov, potom celého „štátu“
- najstaršia fáza – menšia, iná orientácia (1 m pod cisárskou vrstvou)
- južne od miestností – dlaždenie
- 2 studne – staršia 7. stor. BC – súčasná s najstaršími fázami Regie

Area Sacra di San Omobono

- 1937

- založenie: Servius Tullius

- I. Oltár bez chrámu – kon. 7. stor. BC, archaický etruský nápis
- II. Prvý chrám
- III. Prestavba chrámu – po požiari, na konci obdobia zničené a opustené
- IV. Rekonštrukcia – terasa 6 m, dva chrámy (iná orientácia ako predošlý chrám), vyrovnanie terénu – keramika doby železnej a ranej doby bronzovej (Apeninská kultúra), importovaná grécka keramika (Euboja a Ischia – najstaršie doklady kontaktu s Grékmi)
- V. Nové dlaždenie, prestavba oboch chrámov, konštrukcia dvoch oltárov
- VI. Prestavba celej oblasti
- VII. Posledná prestavba – Domitian a Hadrián

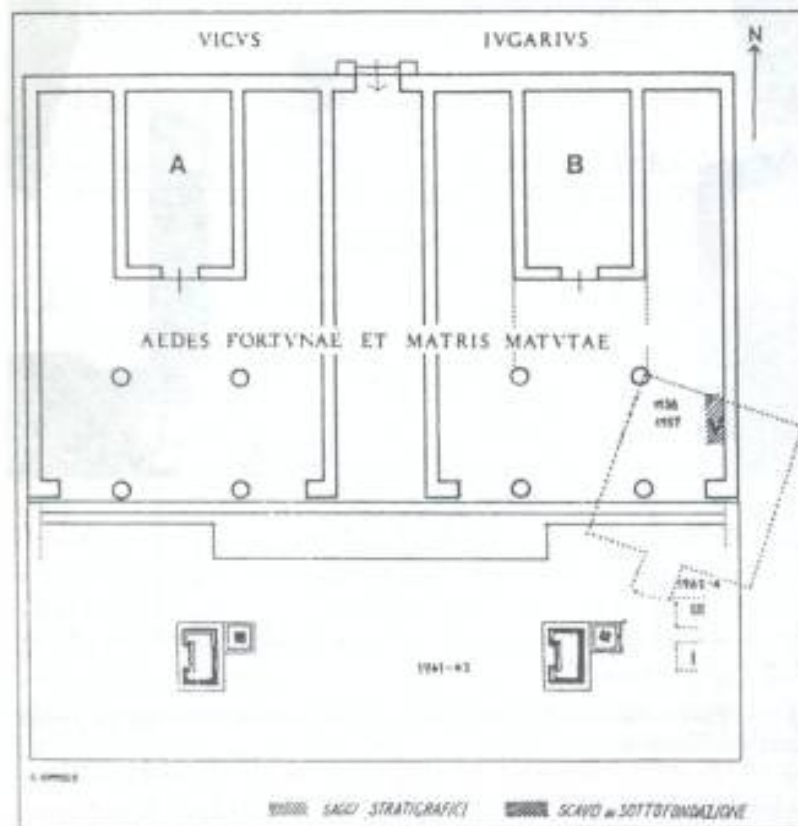
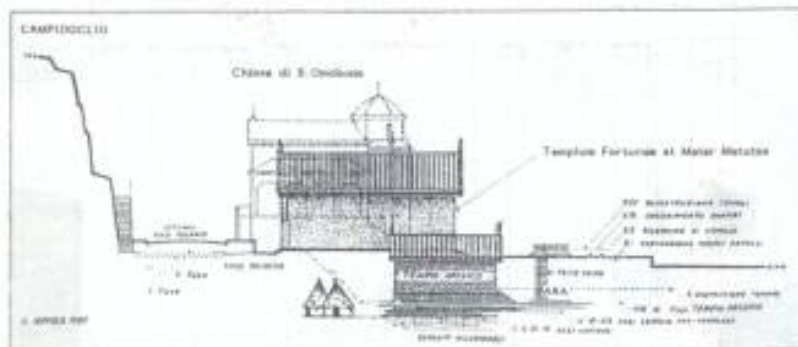
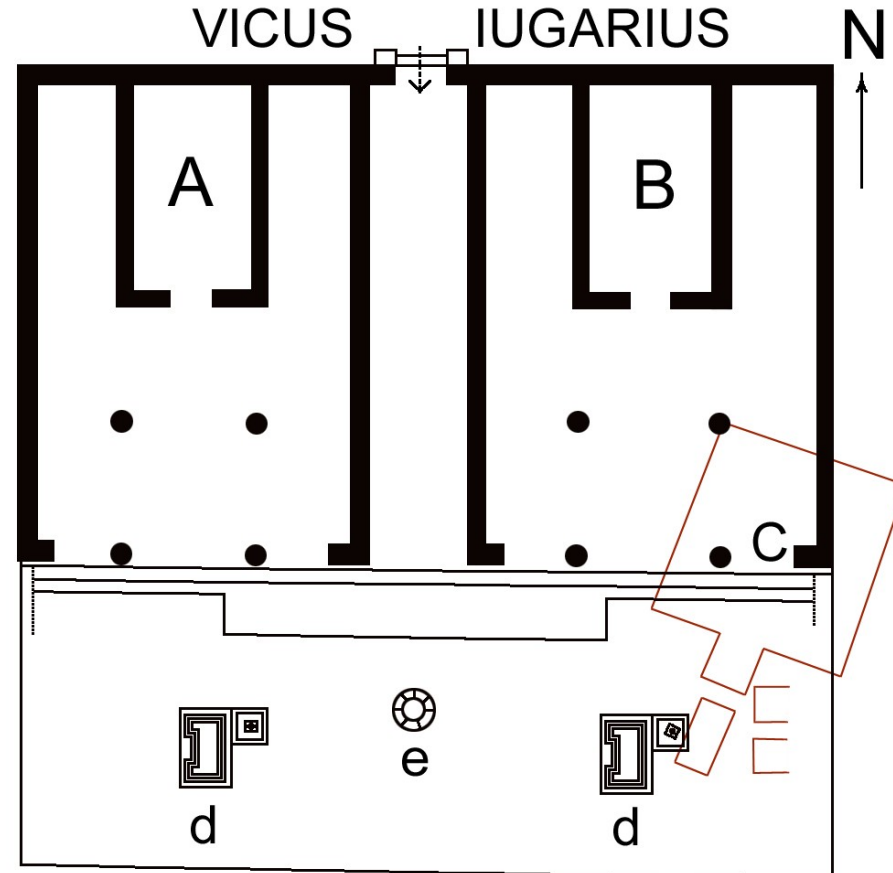

Fig. 35. Localizzazione del tempio arcaico di S. Omobono: *In alto*: spaccato con la sovrapposizione degli impianti primitivi del santuario, del tempio arcaico, dei templi repubblicani e imperiali, della chiesa moderna di S. Omobono. *In basso*: pianta dei templi repubblicani e imperiali, con il contorno puntinato del tempio arcaico (da *La grande Roma dei Tarquini*).

I a II

- najstarší chrám v Ríme (7./6. stor. BC) – Coarelli verí, že boli 2 aj v tomto období, len ho treba nájsť
- v hĺbke 4,5 m
- základy: kamenné bloky
- drobná dosička zo slonoviny s nápisom Spurinas – člen aristokratickej rodiny z Tarquinii alebo Orvieta
- II fáza – pol. 6. stor. BC
- kon. 6.stor. BC – strata významu, obnova o 100 rokov pozdejšie

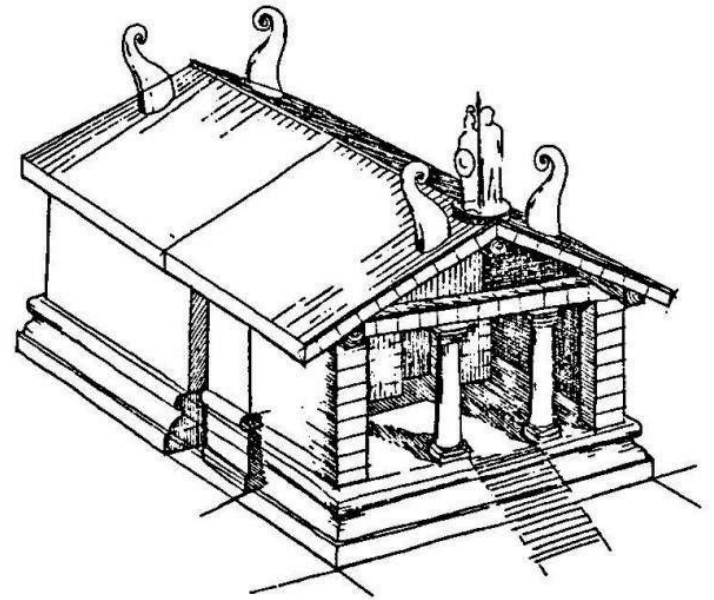
2 chrámy – **Mater Matuta, Fortuna** – in antis
- svätýňa Fortuny – pravdepodobne založil
Servius Tullius

Výzdoba:

- terakotová výzdoba – šelmy (lev, panter)
- pol. 6. stor. BC – prestavba - terakotové akrotéria - Herakles a Minerva - etruské výtvary ovplyvnené iónskou inšpiráciou (530 BC)
- terakotové dosky – rámovali tympanon (vozy so záprahom)
- jemne podživotná veľkosť
- bola navrhnutá tak, aby bola otočená smerom k návštevníkom chrámu
- postavy sú rozpoznateľné na základe svojich atribútov – Minerva – helma a kopija
Herkules – levia koža ako plášť
- Minerva má archaizujúci úsmev a celkovo sa podobá na etruské
- skupina zobrazuje apoteózu Herkula

Ďalšie nálezy: achitektonické terakoty, keramické vázičky – bucchero, etrusko-korinská keramika, grécke importy z Korintu, Attiky, Lakónie a Iónie

Lapis niger

- uplatňovanie písma

10.1.1899 – SZ časť Fora - *Lapis niger*

- pri výskumoch na Comitium, blízko Curia Iulia

- čierna dlažba, archaický komplex - zdanlivý hrob (Romulus (?), Hostus Hostilius...) vsadený do oltára, zakryté priečnou platformou z tmavého kameňa

- stéla pyramidálneho tvaru

s odrazeným vrcholom a nápisom

- podstavec sochy

- celok nepochádzal z jedného obdobia

najstaršia časť – nápis 2.štvrt. 6. stor.

BC

- pravdepodobne malá svätyňa

- votívny materiál – grécka keramika

6.stor.BC

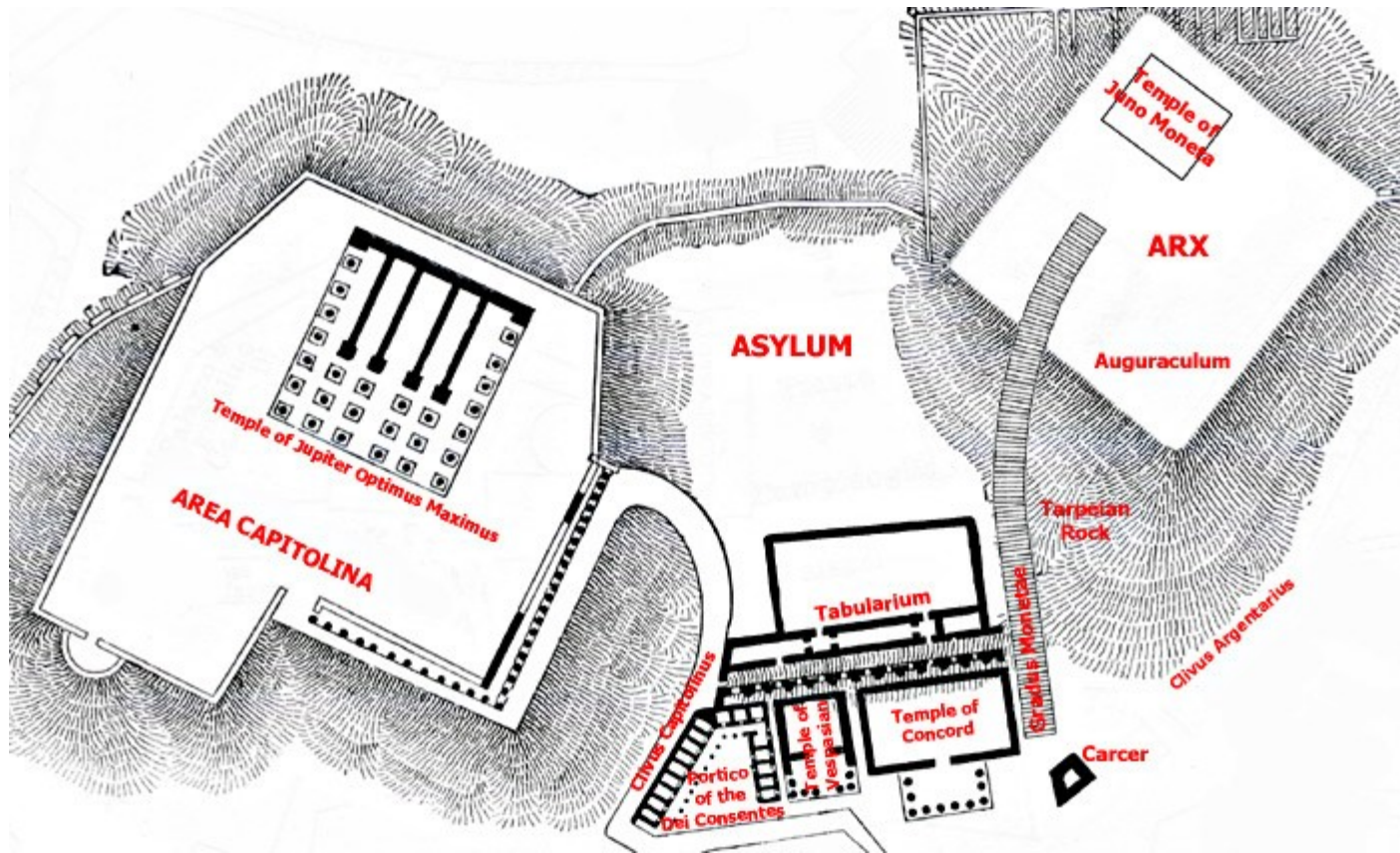
- nápis – recei (rex), kalator (služobník kráľa), sacros esed (sacer erit)

- Vulkanál (svätyňa Vulkána) - Coarelli

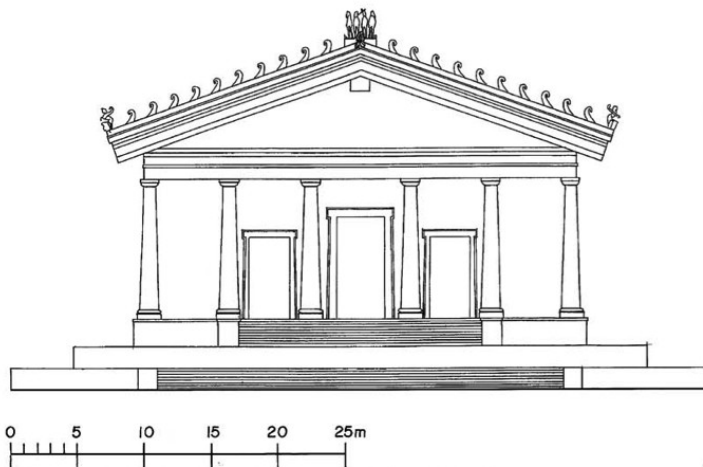
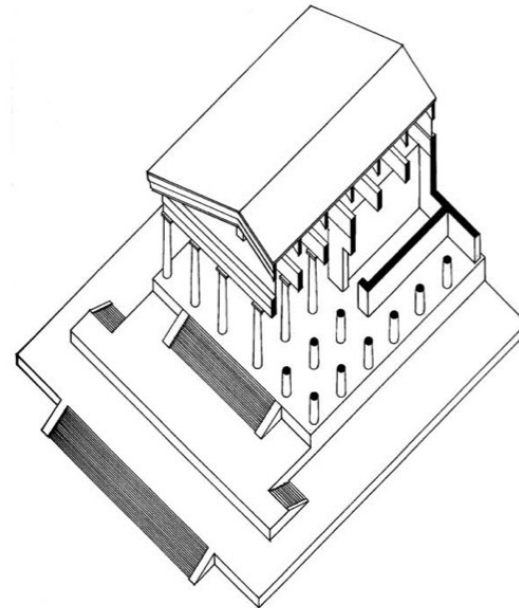
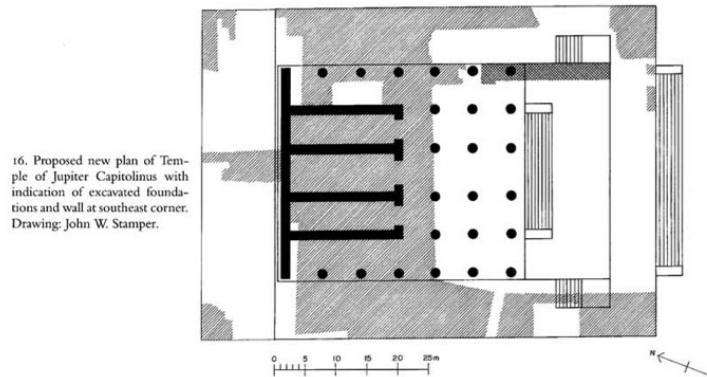
Chrám Jupitera Kapitolského

- Jupiter Optimus Maximus, Juno Regina, Minerva
- postavený dynastiou Tarquinovcov
- kultové centrum z Alba Longy
- dôležité ceremónie – auspicia, obete víťazných generálov, uskladnené Sibyline knihy, (Augustus ich presunul do chrámu Apolóna na Palatine)
- viditeľné len malé rezy zo základov – východný roh na južnej strane, časť na severe a centrálna časť viditeľná v dnešných Kapitolských múzeách
- orientovaný severo-južným smerom, rozmery 53x63 metrov
- materiál: cappellaccio – tuf

- tri cely
- na každej strane kolonáda pozostávajúca zo 6 stĺpov, zadná strana bez stĺpov
- veľmi hlboký pronaos
- akrotérium – terakotový štvorzáprah (umelci z Vejí), terakotové kultové sochy
- výzdoba pochádzala z jednej dielne (vedená Vulcom z Vejí) – nič sa však nezachovalo
- 296 BC – quadriga bola zamenená za bronzovú
- niekoľko rekonštrukcií – po požiaroch v 83 BC, 69 AD a 80 AD

Chrám Diany na Aventine

- Servius Tullius
- model: Artemidin chrám v Efeze
- blízko chrámu Minervy, v strednej časti pahorku
- fragment severovského mramorového plánu mesta
- oktastylový, peripterálny chrám, dva rady stĺpov

Dom na Quirinale

- jeden z najnovších objavov
- predtým žiadne doklady o súkromnej architektúre z tohto obdobia v Ríme
- 6.stor. BC, blízko chrámu z 5.stor (objavený v roku 2013)
- blízko chrámu - sídlo kňaza (?), mal na starosti obrady v chráme
- dôkaz: Rím sa na zač. 6. stor. BC rozkladal na oveľa väčšom území, ako sa dovtedy myslelo
- obdĺžnikový dom postavený na tufovom podloží, vchod s portikom, dve miestnosti, steny z dreva, pokryté hlinou, škridlová strechu

Umenie v Latii

Lavinium

- založené podľa tradície Aeneom
- veľká svätyňa mimo mesta, zasvätená Minerve
- rituály s prechodom deti do dospelosti

Socha Minervy

- možno kultová socha z chrámu, 5. stor. BC
- terakotová socha stojacej Minervy - helma, aegis – hadia koža (ako výzbroj), Gorgoneion alebo hlava Medúzy na hrudi, štít
- žiadne viditeľné spoločné prvky s gréckym umením – ignorovanie kontrapostu
- veľké oči, našpúlené ústa - lokálna tradícia, archaické prvky
- postava je pokrytá plazmi a okolo pravého ramena má ovinutého trojhlavého hada – symbol chtonickej sily (sila, ktorá pochádza alebo je spojená s podsvetím)
- štít je položený na tritonovi – Minerva Tritonia (často používal Vergilius)
- polychrómia – žltá, červená modrá, biela

